

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Бобрицька В. І.,

професор кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики
історико-філософського факультету
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, доктор
педагогічних наук, професор

Лисоконь І. О.,

асистент кафедри соціальної педагогіки
і соціальної роботи Криворізького
державного педагогічного університету,
випускник освітньо-професійної програми
історико-філософського факультету
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (2021 рік випуску).

У статті обґрунтовано основні критерії відбору європейських закладів вищої освіти для порівняльного аналізу управління освітніми інвестиціями у вищій школі; висвітлено кращі зарубіжні освітні практики з організації управління інвестиційною діяльністю університетів; проаналізовано індивідуальні підходи до управління освітніми інвестиціями вищих шкіл у різних кутках Європи; визначено ключові фактори, які впливають на залучення та організацію управління інвестиційною діяльністю закладу вищої освіти в сучасному європейському освітньому просторі.

Ключові слова: інвестиції в освіту, інвестиційна діяльність, освітня політика, заклад вищої освіти, міжнародний досвід.

The article substantiates the main criteria for selection of European higher education institutions for comparative analysis of educational investment management in higher education; the best foreign educational practices on the organization of investment management of universities are covered; individual approaches to the management of higher education educational investments in different parts of Europe are analyzed; identified key factors influencing the involvement and organization of investment management of higher education institutions in the modern European educational space.

Keywords: investment in education, investment activities, educational policy, higher education institution, international experience.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Модернізація системи освіти України відбувається з урахуванням новітніх суспільних викликів і пріоритетних завдань законодавчої і виконавчої гілок влади, зокрема щодо поліпшення ефективності освіти, подолання територіальних відмінностей у якості її надання, утвердження автономії й

справедливого прозорого фінансування [2, с. 16]. У сучасній освітній політиці України відбуваються процеси, що чітко окреслюють нагальні і перспективні завдання та основні цілі розвитку освітньої системи [1, с. 147], зокрема й у сфері фінансування ланки вищої освіти. Тож, суспільно-політичні зміни, які характерні для вітчизняного освітнього простору не просто посилюють роль освіти як соціального інституту у розвитку сучасного соціуму, а й вимагають від різних її інституцій діяльності, спрямованої на модернізацію та планомірне входження до європейського освітнього простору.

На нашу думку, важливою умовою для поступової інтеграції закладів вищої освіти України у міжнародну освітню спільноту є вивчення та адаптація кращих міжнародних освітніх практик у власну діяльність. З огляду на це виникає потреба у здійсненні порівняльного аналізу особливостей управління інвестиційною діяльністю закладів вищої освіти у зарубіжній освітній практиці на прикладі провідних європейських університетів, що й обумовлює доцільність здійснення цієї наукової розвідки.

Аналіз наукових досліджень. Питання інвестиційної діяльності закладів вищої освіти розробляють І. Вахович, М. Гончаренко, Л. Ішук, Д. Коваленко, С. Пиріг, В. Савіщенко, М. Степка та інші. Дослідженням актуальних проблем у галузі вищої освіти присвячено праці Є. Акмалдінової [11], Н. Батечко [18], Н. Беседи [18], В. Бобрицької [1; 2; 11; 12; 18], Г. Красильникової [18], Є. Спіцина [11], Е. Лузік [11], Т. Реви [11] та інших.

Теоретико-методологічну ефективність інвестування в освіту та формування ресурсного забезпечення освітнього інвестування досліджують О. Базилевич, І. Грищенко, М. Крапенко, І. Крутий, Т. Лапіна, В. Новікова, Т. Яровенко та інші. Напрацювання авторів [3] цієї публікації склали базове підґрунтя й для здійснення цієї наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу. В сучасному вітчизняному освітньому просторі відбуваються процеси, які визначають поточні та перспективні завдання та цілі розвитку системи освіти в новітніх умовах [13, с. 147]. Дані процеси зумовлюють необхідність національної системи освіти переглядати власні підходи, враховуючи європейські тенденції, а також імплементувати кращий зарубіжний досвід у власну діяльність. Тому важливо проаналізувати міжнародний досвід організації управління інвестиційною діяльністю закладу вищої освіти (далі – ЗВО) для подальшого впровадження кращих практик у вітчизняну вищу школу. Основними критеріями порівняльного аналізу є:

1) рік заснування (дає змогу сформулювати поняття про історико-педагогічний досвід

ЗВО, визначити рівень ризиків щодо існування закладу);

2) географія університету або місцезнаходження (врахування території охоплення зацікавлених сторін, соціально-політичних та економічних чинників державного управління та особливості функціонування національної системи освіти);

3) форма власності (уявлення про структуру управління ЗВО, участь держави, громадськості та приватного сектору у прийнятті рішень);

4) модель інвестування (опис методів, механізмів, принципів, підходів та інших адміністративних процесів щодо організації та управління освітніми інвестиціями у ЗВО).

ЗВО обрані для теоретичного аналізу особливостей управління інвестиційною діяльністю закладів вищої освіти у зарубіжній освітній практиці – Болонський університет (1088), Варшавський університет (1816), Кембриджський університет (1209), Мюнхенський технічний університет (1868), Пардубицький університет (1950) та Федеральна технічна вища школа Цюріха (1855). Ці ЗВО мають державну форму власності, окрім Кембриджського університету, який є колегіальним. Всі університети знаходяться на території Європейського Союзу, очолюють національні рейтинги з оцінки діяльності університетів і входять до рейтингу провідних європейських ЗВО.

Особливістю організації управління інвестиційною діяльністю обраних університетів є індивідуальний підхід до процесу управління. Зумовлено даний підхід європейськими ліберальними освітніми тенденціями, зокрема автономією ЗВО. Автономія ЗВО передбачає врахування специфіки його розташування, структури та форми власності, особливостей провадження освітнього процесу та науково-технічної діяльності, якості підготовки кадрів та реалізації соціального замовлення держави на певні професії, кількісних показників міжнародних партнерів та залучені кошти задля модернізації закладу.

Зупинімось докладніше на теоретичному аналізі діяльності Болонського університету (Італійська Республіка). Болонський університет є одним із перших європейських університетів. Прогресивна діяльність даного університету стала основою Болонського процесу та декларації «Зони європейської вищої освіти». За роки свого існування університет напрацював багато механізмів управління освітнім середовищем, зокрема інвестиційною діяльністю. Система організації управління освітніми інвестиціями включає в себе три види діяльності – патенти, стартапи і дослідження. Відомо, що Болонський університет реалізує більше 300 наукових

проектів, які фінансуються Європейським Союзом, Міністерством університетів і досліджень Італії тощо [16].

Реалізація стартапів здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників відбувається за допомогою платформи Idea [7], де розміщено у відкритому доступі кращі стартап проекти представників ЗВО. Розширені зовнішні зв'язки допомагають науковим школам Болонського університету провадити незалежні наукові дослідження за рахунок спонсорських коштів. Для розвитку наукового потенціалу університету та підтримки досліджень університет став асоціацією університетів серед яких Болонський університет, Сорбона, Вільний університет Берліна, Единбурзький університет та інші, задля створення об'єднаної лабораторії наукових досліджень та інноваційного розвитку [7; 10].

Розгляньмо інвестиційну діяльність Варшавського університету (Республіка Польща). Діяльність Варшавського університету у напрямі інвестиційної діяльності полягає в отриманні державних субвенцій на підтримку освітнього та науково-дослідницького потенціалу закладу, грантів та інвестиційному фінансуванню проектів [4]. Реалізацією інвестиційного потенціалу університету займаються спеціально створені структурні підрозділи – сектор економічної та управлінської аналітики, сектор інновацій в освітньому просторі, інвестиційний офіс [5, с. 16-17]. Задля довгострокової перспективи інвестиційної діяльності заклад розробив спеціальну програму на 2016-2025 роки [9]. Програма передбачає залучення зовнішніх ресурсів від потенційних інвесторів для удосконалення освітнього процесу, покращення освітнього простору соціально-гуманітарних дисциплін та підтримки наукових проектів та досліджень. На нашу думку, діяльність програми є гарною практикою управління освітніми інвестиціями вищої школи, оскільки дана програма є засобом досягнення позитивних змін в університеті.

Перейдемо до аналізу Кембриджського університету (Велика Британія) як одного із провідних академічних та наукових центрів Європи, що відомий весь світ. Університет одночасно є ЗВО колегіальної форми власності та науково-дослідницьким центром національного рівня. Реалізація інвестиційної діяльності в університеті базується на фінансових правилах та рекомендаціях, які розроблені академічною та управлінською громадою для використання у роботі. Дані рекомендації складаються з 20 глав, які об'єднують, організують, реалізують та контролюють фінансово-економічну діяльність університету, в тому числі інвестиційну. За Кембриджською

інвестиційною моделлю існує дві групи інвестицій – депозити та додатковий фонд. Депозитний фонд функціонує за рахунок надлишкових коштів, які вкладаються у депозити і згодом витрачаються на наукову діяльність, освітній процес або інфраструктуру [14, с. 2]. Додатковий фонд університету поповнюється за рахунок операцій купівлі-продажу акцій та інфраструктури [14, с. 7-8]. Додатковий фонд передбачає довгострокові контракти інвестицій, які поповнюють спеціальний рахунок університету.

Наступним дослідницьким кроком є аналіз інвестиційної політики Мюнхенського технічного університету (Федеративна Республіка Німеччина). Даний університет забезпечує реалізацію інвестиційних процесів через проведення різноманітних конкурсів стартапів та проєктів, міжнародне фінансування та діяльність бізнес-інкубаторів. Основу освітнього інвестування закладу складають стартапи державної підтримки та стартапи підтримані меценатами [13; 17]. Університет для встановлення комунікації між потенційними учасниками інвестиційного процесу надає консультативні послуги. Нині потенційні інвестори із різних куточків світу, наявні проєкти університету та перспективні ідеї об'єднані у федеральну програму INVEST. В університеті функціонує бізнес-інкубатор [6] при Центрі підприємництва для всіх бажаючих використовувати наявний потенціал ЗВО та об'єднати спільні зусилля із зацікавленими сторонами для вирішення конкретної проблеми шлях фандрейзингу або інвестиційної підтримки.

Цікавим є досвід Пардубіцького університету (Чеська Республіка). Для ефективності освітнього інвестування в межах університету, у 2014 році, було прийнято Положення про фінансові та нефінансові інвестиції [8]. Положення визначає базові принципи та основні умови для отримання університетом інвестицій, визначено основні види інвестицій в університет та перспективні напрями для їх впровадження, описано систему утворення додаткових структурних підрозділів для реалізації інвестицій. Варто додати, що в Чехії університетам дозволяється утворювати інші організації за умови їх діяльності у сфері освіти, науки, інновацій та мистецтва [8, с. 1]. Важливо, що організації при університеті, які утворюються для реалізації інвестиційного проєкту повинні мати бізнес-план, чіткий перелік джерел фінансування та розрахунок витрат на весь період проєкту [8, с. 2].

Заслугує уваги інвестиційна діяльність Федеральної технічної вищої школи Цюриха (Швейцарія). Основними напрямами інвестиційної діяльності даного інституту є впровадження цифрових технологій в науково-технічній діяльності. Реалізація

інвестиційного потенціалу відбувається допоміжними компаніями, які провадять свою діяльність використовуючи ліцензії та патенти зареєстровані університетом. Однією із провідних місій університет вбачає в «безпосередньому внеску у широку соціальну та економічну спільноту» [15, с. 5]. Завдяки власній моделі інвестиційної діяльності даний університет співпрацює з партнерами з метою передачі науково-технічного досвіду та розвитку економічного потенціалу на регіональному рівні через економічну складову досліджень в науці та техніці. Фактично університет впливає на локальні процеси управління, місцевого економічного розвитку через реалізацію патентних прав на ідеї та проєкти [15, с. 17-24].

Напідставивши вищевикладеного можна зробити висновок, що проаналізовані європейські ЗВО мають власну систему організаційно-адміністративного супроводу інвестиційної діяльності. Про високий рівень організації управління освітніми інвестиціями свідчить наявність державної підтримки у вигляді пільг, нормативно забезпечення, спрощених механізмів фінансування та функціонування інституційних (університетських) моделей для залучення інвестицій у діяльність закладу. Індивідуальний підхід щодо організаційного управління інвестиціями ЗВО базується на зовнішній взаємодії, ролі керівника, ресурсному забезпеченні та потенціалі університету. У площину інвестиційної активності зазначених університетів покладена реалізація освітньої, науково, науково-технічної, підприємницької діяльності та модернізації наявної інфраструктури.

Перспективною подальших досліджень є вивчення освітнього середовища ЗВО як чинника ефективної організації управління інвестиційною діяльністю, а також розробка на основі порівняльного аналізу інструментарію задля результативного управління інвестиційними процесами ЗВО.

Джерела:

1. Бобрицька В.І. Аксіологічний дискурс освітньої політики в контексті сучасних суспільних викликів. Освітня політика: філософія, теорія, практика [монографія] / за ред. В. Андрущенко. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С.143-168.

2. Бобрицька В.І. Сучасні освітні реформи в Україні: досягнення й новітні виклики. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друку», 2019. Вип. 2 (14), с. 16-22.

3. Бобрицька В.І., Лисоконь О.І. Упровадження інвестиційних програм розвитку закладів вищої освіти як пріоритет освітньої політики України. Гілея: науковий вісник. Спецвипуск «Молода наука-2020: соціально-педагогічні розвідки»: зб.

матер. І Всеукр. наук.-практ. конф. (20 травня 2020 року, м. Київ). К.: Вид-во «Гілея». С. 25-27.

4. Варшавський університет. 2022. URL: <https://www.uw.edu.pl> (дата звертання 19.04.2022).

5. Звіт про керівництво Варшавським університетом за 2020 рік. 2020. URL: https://en.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2021/07/uw_rector_annual_report_2020_annexes.pdf (дата звертання 21.04.2022).

6. Інкубатор «TUM Venture Labs: Springboard for deep-tech innovations». Technical University of Munich. URL: <https://www.venturelabs.tum.de/en/venturelabs/home/> (дата звертання 21.04.2022).

7. Платформа «I.D.E.A.». University of Bologna. 2022. URL: <https://site.unibo.it/idea/en> (дата звертання 19.04.2022).

8. Положення «Regulations for financial and non-financial investments made by the university of pardubice in other legal entities». 2014. URL: https://www.upce.cz/sites/default/files/public/onsr3560/regulations_for_financial_and_non-financial_investments_147446.pdf (дата звертання 20.04.2022).

9. Програма Варшавського університету на 2016-2020. 2022. URL: <https://www.uw.edu.pl/universytet-2016-2020-rozwoj-inwestycyjny/?highlight=inwestycje> (дата звертання 19.04.2022)

10. Проект «Una Europa». 2022. URL: <https://www.fu-berlin.de/en/international/network/partnership-networks/unaeuropa/index.html> (дата звертання 21.04.2022).

11. Bobrytska, V., Luzik, E., Reva, T., Spitsin, Y., & Akmalidina, V. (2020). Involving stakeholders in shaping educational legislation and policy in Ukraine. *European Journal of Educational Research*. Vol. 9. Iss. 3. P. 1189–1200. (July 2020). <https://doi.org/10.12973/eu-jer.9.3.1189>

12. Bobrytska V.I. Modern state policy of Ukraine in the area of higher education: peculiarities of normative and legal regulation. *Materials of X International Scientific-Practical Conference «Modern European Science»*. Publishing House «Education and Science» s.r.o. 30.06-07.07.2014. P. 60-63.

13. Financing Entrepreneurship. Technical University of Munich. 2022. URL: <https://www.tum.de/en/innovation/entrepreneurship/for-founders-start-ups/financing> (дата звертання 20.04.2022).

14. Investments. Financial Procedures Manual - Chapter 12. Investment Accountant Finance Division Cambridge University. 2021. 11 с.

15. Simon Hofer, Luca Fricker, Barbara Schmidt, Dr Barbara Burkhard, Hanna Brahme. *The Performance of Spin-Off Companies at the Swiss Federal Institute of Technology Zurich*. ETH Zurich. 2020. 61 с.

16. The University today: numbers and innovation. University of Bologna. 2022. URL: <https://www.unibo.it/en/university/who-we-are/university-today> (дата звертання 21.04.2022)

17. TUM Start-up Consulting. Technical University of Munich. 2022. URL: <https://www.tum.de/en/innovation/entrepreneurship/for-founders-start-ups/consulting-mentoring> (дата звертання 20.04.2022)

18. Valentyna I. Bobrytska, Hanna V. Krasylnykova, Nataliia A. Beseda, Nina G. Batechko, Yevheniy S. Spitsin. Reshaping the University Curriculum through the Visiting Lectureship. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. Vol. 19. No. 12, pp. 70-85, December 2020. <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.12.4>